№ 208. Київ. П'ятниця, 14 вересня (сентября) 1907 р. Ціна окремого № 4 коп. № 208.

РАДА

газета політична, економична і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6.
біля Золотих воріт.

Телефон 1458.

Умови передплати на рік 1907:

З приставкою і пересилкою: на рік 6 карб., на півроку 3 карб. 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем. № 4 коп.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок попереду тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Театр „СОЛОВЦОВ“. Сезон 1907—1908 Дирекція І. Є. Дуван-Торцова.

Сьогодня, 14-го спект. не буде. 15 М. Метерлінк: „СЕСТРА БЕАТРИСА“ II „КОЛОМБИНА“ п. 1 д. Корна. 16 уранці спект.—лекція; лект. А. Б. Богумія, тема: „ТЕАТРЪ и ЖИЗНЬ въ Россіи въ концѣ XVIII столѣтія“. Сцен. ілюстрації: 1. Фон-Візін „НЕДОРОСЛЬ“ 2. Крилов: „УРОКЪ ДОЧКАМЪ“ 3. Кашніт: „ЯБЕДА“, увечері „МОРАЛЬ ПАНИ ДУЛЬСКОЙ“, п. на 3 д. 2) „КЛОУНЪ“, п. на 1 д. Куприна.

У день від 10 до 3 г. білети продаються на Хрещатику № 25, маг. „Бр. Коген“ (проти почти), з 6 г. веч. у театрі.

Абонементи на перші вистави і на цілий сез. по згоді з конторою театра.

Уповноважений дирекції В. Н. Болховской.

Городський театр. Дирекція С. В. Брикіна.

В суботу 15-го „КАРМЕНЪ“. Д-ки Шмід, Правдіна, Колесникова, Платонова. Д.д. Мосін, Андреєв, Цесевіч.

Початок у 7½ год. веч.

У неділю, 16 два спект., вранці по загальноприст. цінам „ДЕМОНЪ“, у вечері по звичайним цінам „ФАУСТЪ“ (з вальпургієвою ніччю). У понеділок, 17 3-й спект. абон. „ПИКОВАЯ ДАМА“. 18-го „РИГОЛЕТТО“. 19-го „РУСАЛКА“.

Готується до вистави в перший раз у Київі „ЗАЗА“, опера Леонкавалло.

Театр Т-ва Грамотности. Т-во укр. арт. під. орудою Миколи Садовського.

У суботу, 15 сентября, **„Суєта“** п. на 4 д. Карпенка-Карого (замість недозволеної виставлено буде: „ЄВРЕЇ“). У неділю, 16 вранці „СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ“, оп. Квітки-Основ'яненка, увечері „ЦИГАНКА АЗА“.

Білети продаються в касі театра з 12-го сентября; вранці від 10 до 2 г. дня; увечері від 5 до 8 г., а вдень спектакля до кінця вистави.

Початок вистав у 8 год. веч.

Капельмейстер Густав Еліпек. Відповідальний режісер М. Садовський.

У Катеринославі

можна передплачувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях Лозинської і Чуюна—„Просвѣщеніе“ на Проспекті.

Свободний художник Римської Королівської Філярмонії **Н. Г. ТРИКУЛЕВСЬКА.**

Лекції співу (метод, проф. Петтіні, Котоні, Гарджіа), постановка голосу, фразіровка, стиль **поправка перетомлених через не гарну постановку голосів** особими способами.

Для тих, що вчаться по школах, льготні умови. **Проба голосів безплатно.** Приймові години од 11—1 і од 5—7 що-дня М. Благовіщенська, 36, кв. 7. 25—6

Приватна мужеська школа

по програмі Реальної школи

Ф. І. АЛЬДІНГЕРА. Прийом учнів що-дня. Пушкинська 40. 2—2

7-класова Комерческа школа С. М. КОНИСЬКОГО

зі всіми правами казенних середн. шкіл. В. Володимирська вул., 5. власн. дім біля Десятинної церкви.

Приймаються хлопці і дівчата у молодш. і старш. приготовит., I, II та III кл. з 23 августа.

Канцелярія одчинена що-дня від 10 до 1 години дня. 15-14

ОДЧИНЕНО

Банкирський Дім

Д. Мержвинського та К°

на Хрещатику у д. № 27. 10—2

ВИЙШЛА НОВА БРОШУРА

проф. Мих. Грушевського.

Про українську мову й українську справу.

(Статі з „РАДИ“) ціна 12 коп.

Продається в книгарні „Кіевской Старины“, можна діставати також через контору Літературно-Наукового Вістника.

Київ, 14 вересня 1907 р.

Інструкція про вибори.

Оголошено інструкцію про вибори в п'яти містах, в яких новим виборчим законом заведено безпосереднє виборче право: Петербурзі, Москві, Київі, Одесі й Ризі. Докладний зміст цієї інструкції читачі знайдуть нижче в виділі „Останні вісти“, й через те ми тут не будемо повторяти його. Нам тільки хотілось би звернути увагу читачів на де-які характерніші пункти цієї інструкції.

Головним чином, заслуговує уваги те місце інструкції, де говориться про участь у виборчих комісіях представників од ріжних національностей, які входять в склад данного виборчого участку: „в участках, де виборці ріжних національностей, до комісії *по змозі* запрохуються виборці од кожної головнішої національности“. Що власне треба розуміти під словами „по змозі“? Чи те, що представники од де-яких національностей запрохуватимуться тільки тоді, коли цього схоче адміністрація, чи щось инше? У всякім разі, ця на перший погляд невинна фраза „по змозі“, кинута ніби не зумисне, дає привод сподіватися для недержавних націй, між иншим і для нас, українців, багатьох і багатьох несправедливостей та образ.

Далі, інструкція категорично вимагає, щоб поліція оддавала іменні оповістки та виборчі штемпльовані конверти, які розсилає міська управа, тільки самим виборцям, до їх власних рук. Оддавати ці документи комусь иншому — жінці, дітям — інструкція дозволяє тільки в крайніх виняткових випадках. В цій вимозі можна лехко побачити небезпечність для поступових виборців. Всім відомо, що наша поліція має свої партійні сімпатії та антипатії. Отже, давши її таку важну прерогатіву, як вищезгадана, інструкція тим самим поставила виборців в повну залежність од поліції: поліцейський принесе документи, хазяїна не застане вдома—і от од виборчої урни усунено неприємну людину. Усунено, бо без штемпльованого конверта не приймуть виборчого бюлетеня, а без іменної оповістки не допустять до участи в виборах. Коли ж пригадати, що згадані документи починають розсилатись тільки за тиждень до дня виборів і що, значить, скаржитись на поліцію буде ніколи, тоді значіння цього пункту стане для нас ще ясніще.

Інструкція закінчується добре відомими кожному російському громадянинові застереженнями та заборонами: неможна вивішувати відозв, неможна роздавати списків з іменнями кандидатів, неможна роздавати брошур, плакатів, неможна казати промов,—взагалі, не можна робити нічого такого, що може нагадати про справжні, народні вибори. Цікаво було б тільки довідатись, кому це власне заборонено провадити виборчу агітацію: чи всім без винятку організаціям та партіям, чи тільки лівим? З досвіду обох попередніх виборчих кампаній ми знаємо, що для правих партій закони не завжди були „обязательны“, чи може теперішня буде щасливіщою з цього боку?

Поживемо—побачимо.

Галицький сейм.

(*Од власного кореспондента*).

Далі *).

Покликуючись на те, що до загальнодержавного парламенту вибори відбуваються на основі чотирьохчленної формули, ті політичні партії, що являються більш-менш висловом домагань народніх мас, почали домагатись такої-ж реформи виборчого закона й до галицького сейма. До сейму внесено було кілька проектів у цій справі,—між ними найсправедливіщий з погляду чотирьох-членної формули проект українського посла Олесницького, який лишає незайманими тільки названих 12 членів сейму, всі ж инші—по його проекту 148—мали б вийти з вибору на основі чотирьохчленної формули, з того числа 64 українців і 84 поляків.

Та галицький сейм, як відомо, рішив тоді справою виборчої реформи зовсім не займатися, а відложити її на теперішню сесію, обмежуючи свою діяльність в цій справі до вибору окремої сеймової комісії для виборчої реформи, якій передано всі внесення і проекти в цій справі, щоб вона з того всього приготовила якийсь законопроект на теперішню сесію.

Час, який ділить останню сесію галицького сейма від теперішньої, прояснив далі справу виборчої реформи. Виявилося, що центральний уряд старатиметься всіми силами не допустити до такої сеймової виборчої реформи, яку переведено до парламента. Се заявив уряд і в парламенті, устами міністра внутрішніх справ, підчас діскусії над внесенням соціяльно-демократичних послів у цій справі і в записці до Краєвого Виділу Долішньої Австрії, який виробив був законопроект на основі чотирьохчленної формули; і у відповіді депутації чеських соціял-демократичних парламентських послів,—одно слово: скрізь, де тільки знімалася річ про сеймову виборчу реформу. Центральний уряд став на тому, що сейм має инакші завдання, ніж загально-державний парламент і тому виборчий закон до сейма не може бути опертий на таких самих основах, як виборчий закон до парламента; виборчий закон до сейма, на думку центрального уряду, можна поширити тільки настільки, щоб голос при виборах дістали ті, які досі голосу не мають, одначе, щоб при тім вищі соціяльні кляси не були скривжені в своїх дотеперішніх правах.

Се становище центрального уряду треба пояснити ось-чим: хоч він і завів виборчу реформу до парламента на основі чотирьохчленної формули, але од того не став він ні трохи поступовіщий, а остався такий саме клерикально-консервативний, реакційний, який був і досі. Він хоче мати в краєвих сеймах міцну підпору своєї реакційної політики і через те боронить їх від демократичної виборчої реформи. Звісна ж річ, що коли місцеві інституції остануться реакційні, то тоді центральний парламент, хоч би й поступовий, поможе не багато, бо вплив центрального парламента на громадське життя сягає тільки по верхам, а зміст сього життя залежить від того, який дух віє у місцевих інституціях. Таким чином австрійський центральний уряд хоче вбити двох зайців: перед світом грати роль поступового уряду, бо ж, мовляв, маємо чисто демократичний виборчий закон до парламента, а разом з тим, опираючися на краєвих сеймах, вести в себе дома реакційну політику.

Це одно. А друге—австрійський уряд по духу централістичний. Він не бажає собі справжньої автономії для окремих частей держави. Отже коли б до сеймів заведено було виборчий закон на основі чотирьохчленної формули, значить, коли б народні маси мали вплив на склад і постанови сейма, тоді вони жадали би для свого сейма що-раз більшої автономії, бо ж загально відома річ, що найкраще порядкувати свої справи на місці. Але центральний уряд сього як раз не хоче. І він старається, щоб народні маси дивилися на сейм, як на свого ворога, а своїм єдиним приятелем уважали тільки центральний парламент. А се буде осягнено, коли виборчий закон о сейма не підпаде такій основній реформі, як виборчий закон до парламента. На склад і постанови парламента народні маси мають вплив, а коли їм не дати такого ж впливу на склад і постанови сейма, то вони відвернуть свої очі від сейма й від автономії взагалі, а обернуть їх виключно на парламент.

(Кінець буде).

М. Лозинський.

*) Див. „Рада“ № 206.

З газет та журналів.

*** „Новое Время“ повідомляє, що московський генерал-губернатор наклав на газету „Столичное Утро“ штраф в три тисячі карбованців за те, що воно умістило передрук статей газети „Русь“ з приводу інтендантства на Далекому Сході.

З приводу цієї відомости „Сегодня“ пише:

„Петербург та Москва—дві столиці одної держави. А між тим закони в них істнують ріжні. Бо те, що дозволено в Петербурзі, викликає штраф у Москві.

Ще можна було б зрозуміти цю відокремленість московської адміністрації, коли б діло йшло про московські справи. Зрозуміло, що москвичі гарячіще можуть обмірковувати свої справи, ніж петербуржці.

Але в даному випадку діло було про вчинки дд. інтендантів на Далекому Сході. Через віщо ж обмірковування цього питання більше загрожує спокою громадянства в Москві, ніж у Петербурзі?“

Відповідь може бути така—через те, що російський уряд сам починає вживати в життю прінціпів автономії та федерації.

*** Не що давно появилося „опредѣленіе святѣйшаго синода о нѣкоторыхъ мѣропріятіяхъ по надлежащему возстановленію жизни духовныхъ школъ“. Давно був час йому з'явитися, бо очевидно всім стало, що духовна школа дійшла до вищого ступіня свого розкладу. Ще не так давно цензура забороняла подавати рішучо всякі відомости про внутрішнє життя духовних шкіл; цим вона обороняла спокій „преосвященныхъ“. Тільки коли-не-коли являлися уривчаті звістки про те, що в ту чи иншу семинарію послано духовного ревизора. Це було ознакою, що в семинарії вибухли розрухи. В останній рік становище ще погіршало, і „Биржевыя Вѣдомости“ так його характеризують:

„Почали десятками налічувати бомби в ректорських та инспекторських грубках. Заколот охопив величезну масу семинарій. Нові повіви протискалися, пробилися й крізь манастирські мури. Появилися десятки поступових резолюцій. Стало чути про семинарські з'їзди представників. Семинарії зачинялися та роспускалися десятками“.

Саме в цей час, перед початком нового року й появився „циркуляр“ найсвятіщого синоду. „Биржевыя Вѣдомости“ так характеризують його:

„Він весь дихає духом строгости та суворости. З двох засобів увіщання, рекомендованих святими апостолами—дух кротости або палиці—духовна влада рішучо й виключно вибірає останню.

Дивно, що тут немає й слова про нові, повіви, про нові часи, про нове життя! Духовне начальство не бачить, не знає, не визнає нових часів. Воно заховує спокій. Воно не замислюється. Воно обвинувачує в усьому пропагандістів, „випадки“, випадкові „недогляди“ в шкільному життю. Епідемічну, масову утечу з семинарій воно ладне пояснювати звичайним „соблазном“ світської школи.

„Новое Время“ синодські постанови не задовольняють, на його думку вони занадто „поблажливі“. Особливу увагу звертає воно на любий для нього бік справи—на сиск. Воно порівнює інститут класних навчителів (наставників) з синодськими постановами й питається:

„Але що ж з нього взяло духовне відомство? Тільки те, що поділило учнів на групи, щоб „за всіма можна було услідити“. Оце висліжування й доручає замісць виховання синодська постанова. Кому? Задарма тому ж ректору та інспектору“.

Особливо обурює газету те, що начальство повинне робити сиск дурно, без грошей:

„Святі, що лежать в раках манастирів та лавр, заплакали б гіркими сльозами, коли б бачили, що з золота, яке ллється в кружки, поставлені над їхніми мощами, нічого не одлічено в такий небезпешний час для церкви, як наш, щоб прикликати правдивих навчителів для будущих священослужителів“.

*** В числі 236 харківського „Утра“ уміщено цікаву статю—„Художественно-промышленное возрожденіе Украины“. Цю статю написано з приводу харківської повітової сільсько-господарської та кустарно-промислової виставки. Особливу увагу звертає автор на одділ виробів з Полтавщини, скомпонованих по давнім українським зразкам XVI—XVII віку. Цей одділ звернув, по свідоцтву автора статі, дуже велику увагу харківської публіки.

„Але що найцікавіще, це те, що тут, на цьому маленькому шматочку виставки, віє на глядачів художництвом української творчости.

Тут виставлено: килими, вишивки, плахти, ковдри, серпанки, рушники, миски, таріки, люльки, глечики.

На всі ці вироби треба було затратити дуже багато невидної підготовчої роботи. Треба було насамперед поновити старі малюнки. (Напр., є обрус, малюнок котрого взято з сорочки українського гетмана Полуботка). Треба було заохотити селян, які мають півроку вільних од польових робот. Треба було навчити їх та дати їм матеріял“.

Далі коротенько викладається історія художницько-промислової школи в Миргороді, яка спочатку виробляла, на сором свій, кераміку в Америку.

„Тепер школа ширить українську художницько-промислову творчість...

Цей маленький куточок виставки має в собі плодотворну думку відродити художництво людности цілого краю, дати її заробіток, розвинувши промисловість, прищепивши нові технічні способи то-що; і все це на економічному грунті рідної країни, користуючись місцевими матеріялами. І все це прищеплює величезне культурне значіння“.

Нарешті жалкує автор, що українські вироби випадково опинилися на харківській виставці.

*** В числі 203 „Діла“ уміщено „статю з України“ д. Тимошевського, в якій він боронить програму української народньої партії од закидів д. Петлюри в „Україні“. Між иншим так характеризує д. Тимошевський відносини між українськими та московськими партіями на Україні:

„Що російські соціял-демократи та соціялісти революціонери мали тільки для людського ока в своїх програмах пункт „самовизначення націй“, це для українського громадянства стало тепер аксіомою, бо на практиці вони не тільки не обороняли „самовизначення“, а навіть боролися проти автономії народів російської держави, між иншим і українського. А коли партія не виконує в життю того, що в неї в програмі, це значить, що партії бракує політичної чесности“.

Далі виясняє д. Тимошевський, через віщо саме українці опинилися в такому прикрому становищі, що російські поступові партії ніяк не можуть погодитися з правом на істнування й українських партій.

„Довго тягли наші землячки чужого воза, для втіхи наших добрих „сусідів“, аж настільки сусідів до цього призвичаїли, що їх обурює сама думка про те, що українцям варто було б потягти свій віз, який давно стоїть нерухомо. Бо, бачите, для заспокоєння власної совісти „сусіди“ розвинули цілі теорії, що тягти їх віз—це й поступове й шляхетне діло; а от братися за український, це сепаратизм, шовінізм, людожерство, людоненависть, чорносотенство.

„Висококультурним сусідам“ було сказано рішучо: не хочемо ані вашої батьківської ласки та опіки, не хочемо вашої „високої культури“, не хочемо й вас самих! Сусіди відразу почули, яка небезпека загрожує їх тепленьким місцям та їх „благородній“ та разом дуже вигідній ролі

„культуртрегерів“ на Україні. Найшлося досить і „землячків“, що усерно й дружно їм підтягають. Та даремні змагання! Ідейна українська молодь, інтелігенція, а за нею робітництво та селянство явно хиляться до цієї течії і ніщо не спинить цієї всевладної могучої народньої хвилі“.

ПО РОСІЇ.

— **Діяльність селянського банку.** Од 1-го до 15 августа селянський банк згодився купити 46 маєтків. 43 маєтки, всі разом мають 44,841 десятину; ціна їм, заявлена хазяями, 7.765,378 карб., тоб-то по 173 карб. за десятину, але банк дає тільки по 117 карб. за десятину. 2 маєтки, в яких 823 десятини, банк купує з торгів за 120,200 карб. (по 146 карб. за десятину) і один маєток—1183 десятини по 206 карб. за десятину. Всеї землі селянський банк, починаючи з 3-го ноября 1905 року, накупив 4,568,829 десятин на 505,377,449 карб. (Т.-Пр. Г.).

— **Державні прибутки.** „Русь“ повідомляє, що до 1-го іюня 1907 року всіх прибутків казна мала 890 милійонів карб., а видатків тільки 795 милійонів, тоб то, менше, як минулого року, не вважаючи на те, що звичайні видатки цього року збільшились на 140 милійонів карб. Самі таможні дали казні за сім місяців цього року, як сповіщає департамент таможнів, 163,486 тисяч прибутку (більше, ніж за цей таки час торік, на 10,837 тисяч карб.) Цей прибуток на 25,964 тисячі переважив сподівані (показані в бюджеті) прибутки з таможнів.

— **Статистика страйків.** „Тор. Пром. Газ.“ пише, що страйків минулого місяця августа було не багато. Найбільші страйки були ось які: в Маріуполі застрайкували грузчики хліба, але страйк минув після розмов уповномочених; в Костромі, після місячного страйку, робітники ткацьких фабрик поставали на роботу на давніх умовах; в Кронштадті страйкували біржові робітники; в Баку —робітники нафтових підприємств; у Домброві на копальні „Париж“ через страйк рощитано робітників; у Тифлісі вже кілька місяців страйкують друкарські робітники; в Сморгоні скінчився страйк чембарів, що тягся 2 місяці; в Москві страйкували робітники на чаєвих фабриках; у Казані скінчився страйк пекарів.

— **Репресії проти газет.** „Гол. М.“ сповіщає, що на підставі нових роспоряжень міністра внутрішніх справ, московські газети, на які накинуто штраф, будуть зачинятись без права на ввесь час надзвичайної охорони виходити під иншим назвищем.

— **Циркуляр про здирання невиплатків.** Міністерство внутрішніх справ видало наказ до начальників губерній, яким стверджуються видані 1906 року циркуляри про те, щоб примушувати людей платити всі земські невиплатки з приватних маєтностів та з селянських надільних земель. Разом з цим звелено губернаторам подати в головне господарське управління до 1 февраля 1908 року певні відомости про зріст земських невиплатків у 1906 та 1907 р.р. та продовольчих боргів за третину цього року. (Т.-П. Г.).

— **Видатки на генерал-губернаторів.** „Русь“ подає відомости про видатки на генерал-губернаторів та на їхні канцелярії в цьому році. На кавказського намістника та його канцелярію витрачено буде цього року—163,342 карб.; на канцелярії генерал-губернаторів: варшавського—126,233 карб., київського—63,993 карб., віленського—45,400 карб., московського—52,563 карб., надамурського—74,400, іркутського—78,666, степового—42,500 карб. На жалування 1907 року самим генерал-губернаторам: кавказькому намістникові—60,000 карб., варшавському ген.-губернаторові—38,000, московському — 36,000, київському—24,000, віленському—24,000 надамурському—33,828 карб., степовому—18,000 карб., іркутському—22,000; тимчасовим генерал-губернаторам південно-завідського району—12,000 карб., надбалтійському—24,000 карб., кронштадському—12,000 карб. помішникам ген.-губернаторів: варшавського (двом) 20,000 карб., помішникові кавказького намістника 12,000 карб.

— **Реформа статистичної справи.** „Торг.-Пром. Газ.“ повідомляє, ніби міністр внутрішніх справ сповістив усі відомства, що він вважає за потрібне зреформувати статистичну справу в Росії і доручив своєму товаришові Крижановському наготовити матеріял для такої реформи. Далі цей матеріял піде до міжвідомственної комісії.

— **Грузинський переклад Біблії.** Синод дозволив скласти особливу комісію на те, щоб вона переклала біблію і взагалі всі церковні книжки з церковнославянської мови на грузинську. „Русь“ пише, що на видання цих перекладів піде не менше, як 200,000 карб.

— **Діяльність учителів.** Центральне бюро загальноросійської вчительської спілки постановило цими днями взятись розроблювати цілий ряд справ, що стосуються до народньої просвіти. „Рѣчь“ довідалась, що бюро намітило для обмірковування, між иншим, питання про загальну та дармову обовязкову просвіту, про те, щоб наука закону Божого не була обовязковою, щоб учителям зовсім вільно були вчити дітей рідною мовою та инші.

— **Генерал Парчевський під судом.** „Бирж. Вѣд.“ пишуть, що военний прокурор надамурського военного суду прислав до головного інтенданства свою постанову про уголовну одповідальність колишнього окружного інтенданта армії „тыла“ генерал-лейтенанта Парчевського за шахрайства з постачанням харчів для манчжурського війська.

— **Упертість князя Ухтомського.** Як відомо, редактора „С.-Петерб. Вѣдомостей“ князя Ухтомського оштрафовано на 1000 карб., але він не схотів платити. Пристав упередив Ухтомського, що доведеться послати за ним околодочного і одвести до участка. Ухтомський не зважає на це, ходив до градоначальника, але нічого не помогло. Ухтомському доведеться одбути кару і навіть не дозволено сидіти в окремій камері, як він хотів. (Гол. М.).

— **Обвинувачення на підставі статі, якої нема.** 10 сентября, як сповіщають „Бирж. В.“, петербурзька судова палата судила редактора латишських газет д. Аарона за образу правительству. Ця справа розглядалась у рижському окружному суді, який присудив д. Аарона на 10 день до арешту. В своїй резолюції суд покликався на 1035 статю карних законів, якої зовсім нема, бо в карному статуті тільки 800 статів. Судова палата скасувала присуд і виправдала д. Аарона.

У Фінляндії.

— **Збори офіцерів.** Колишні офіцери скасованого фінського батальйона, як пише „Рѣчь“, з'їхались у Гельсінфорсі на збори. Збори вів колишній полковник Максімонтам. Були палкі промови про відновлення фінського війська. Пили за будуче фінське військо. Зібрались так само на пораду і колишні салдати фінського війська.

У Польщі.

— **Євреї-асіміляторі.** Поміж евреїв-асіміляторів у Польщі виникла думка заснувати в Варшаві спілку польських евреїв на те, щоб допомогати ополячуванню евреїв. (Рѣчь).

— **Кооперативний рух серед польських селян.** „Рѣчь“ сповіщає, що в Польщі, за два останніх роки, значно поширилась кооперація і в селах і в городах. Це видко з того, що в свіжовиданій географічній карті Польщи зазначено 513 сільсько-господарських товариств.

На Кавказі.

— **Подія в Кисловодську.** „Бирж. Вѣд.“ росповідають про ось яку подію. 31 августа в Кисловодську в 5 год. увечері в гостиницю, де пробувала жінка петербурзького градоначальника Драчевського, прийшов якийсь хлопець і сказав, що йому треба побачити д-ку Драчевську. Швейцар одвів його. Хлопець сказав Драчевській, щоб вона дала кисловодському комітетові соц.-революціонерів на партійні справи 1,000 карб. і показав їй написане вимагання з печаткою партії. Вона прочитала і не схотіла давати грошей, а номерному звеліла покликати поліцію, яка й арештувала невідомого чоловіка. Він сказав, що його призвіще Мельніков і що він член партії соціял-революціонерів.

З життя партій.

— „Русск. В.“ довідались, ніби напевно виявилось, що загальноросійський з'їзд партії **„народной свободы“** буде вже по виборах на прикінці октября.

— Загальноросійська **селянська спілка**, як пише „Гол. М.“, видаватиме в Москві зо дня початку зборів Держ. Думи щоденну газету.

Од редакції.

Дальше чергове число „Ради“ вийде у неділю 16 вересня.

ПО УКРАЇНІ.

— **У Київі. Штрафи на газети.** Цими днями, як відомо, було оштрафовано на 500 карб. „Кіевскую Мысль“. А от в числі од 13-го сентября „Кіевлянинъ“ віщує лихо й иншим поступовим київським газетам, бо вже звідкись довідався, що п. начальник краю видав наказ оштрафувати газети: „Кіевскіе Вѣсти“ і „Раду“—на 100 карб. кожну, з тим, щоб, коли редакторі цих газет не заплатять штрафу, їх було посажено на два тижні під арешт.

— **Од Т-ва Нестора-Літописця.** В неділю, 16-го сентября, в 7 год. увечері, в V-ій авдіторії в університеті, на засіданні Історичного Товариства Нестора-Літописця буде прочитано такі доклади: 1) Д. чл. Т. Флоринський „Къ вопросу о народности Македонскихъ славянъ“ і 2) Д. чл. С. Голубєв „Изъ исторіи Выдубицкаго монастыря“.

— **Судова палата** 12-го сентября, при зачинених дверях, розглянула дві політичні справи: Григорія Авраменка, якого обвинувачувано по 1 й 2 ч. 129 ст. карн. зак. і Антона Чайкіна, якого обвинувачувано по 2 ч. 126 ст. Авраменка суд признав винним і приговорив у кріпость на 1 рік, защитавши йому в цей строк 7 міс. сидіння до суда. Чайкіна, в якого під час трусу було знайдено, між иншим, більш як 20 казенних револьверів, украдених в Київі з одної місцевої військової части, суд приговорив, позбавивши всіх прав, на 4 роки в каторгу.

— **З Київщини. Ревізія в школі.** В звязку з зробленим трусом в хліборобській школі в Умані, коли було навіть арештовано кількох учнів, в школі робиться ревізія. (Рѣчь).

— **Розбій.** 8-го сентября в селі Кривому, сквирського повіту, повертався на коні з об'їзду поля додому місцевий доглядач за плантацією буряків Ходорковської сахарні д-ій М. Бабірецький. Тільки він в'їхав у село, як з Кривого гурт селян кинувся до його з криком, гуком та свистом; на Бабірецького полетіли каміння. Сполошений кінь поніс Бабірецького селом, та далі й знов його перестрів новий гурт селян, з поміж якого виступили чотирі душі й заступили йому дорогу, з криком: „бий, убий!“ Потім потягли за ногу, а один так ударив його по щоці, що аж розбив її; инші ж кинулись до коня, але кінь повернувся на бік, вирвався і, таким чином, урятував життя Бабірецькому. Є чутка, що це було помстою за те, що не було робітникам дано жаданої платні. Д-ій Бабірецький—австрійський підданець і хоче вдатися з скаргою до свого консула в Київі. (Dz. Kijow.).

— **З Поділля. Арешт газетяря.** В Балті, з наказу судової власти, арештовано співробітника „Балтскаго Голоса“ д-ія І. Геккера, що вів одділ хроніки. Його обвинувачують, як повідомляє сам „Балт. Гол.“, по 121 ст. карн. зак.

— **Пожежа в поміщика.** В с. Ракулові, балтського повіту, 6-го сентября під вечір счинилась пожежа в місцевого поміщика. Задзвонили на гвалт. Першими на пожежу прибігли стражники, а потім зійшлися й селяне. Горіла повітка з сільсько-господарським знаряддям. Спільними силами пожежу вдалося якось перепинити. Але через годину чи що, коли все вже було затихло, знов задзвонили на гвалт. Тепер уже горіла ферма на полі: солома, полова... Пожежа швидко обхопила всю ферму і поки збіглися люде, то не було вже ніякої змоги тушити. Горіло цілу ніч і цілий день, до самого вечора. Стражники підозрівали де-кого з селян в підпалі, але селяне за те образилися й між ними завязалася сутичка. 7-го сентября, на передсвіті, в Ракулово ввійшов одряд козаків. Але в селі поки ще спокійно. (Подолія).

— **„Спілка“ й „союзъ р. н.“.** „Кіевск. Вѣстямъ“ з с. Кучи, ушицького повіту, пишуть, що діяльну агітацію „истинно-русскихъ“ ідей провадить там місцевий священик Львович, що дістає „Почаевскія Извѣстія“ для „союзників“. Але недавно от селяне ознайомилися з програмою української „Спілки“ і вже коло 15 „союзників“ звернулись до каменецької ради „союза русскаго народа“ з заявою, що вони виступають з „союза“.

— **З Полтавщини. Кореспондентське бюро.** Поміж полтавськими співробітниками столишних та провінціяльних газет поступового напряму виникла думка, організувати в Полтаві „бюро кореспондентів“. Про це вже кілька разів міркували, та якось порішити це питання перешкожали де-які обставини. Але зараз усе улаштовано і бюро в близькому часі почне функціонувати. (Пол. Гол.).

— **Вечір памяти Котляревського.** В просвітному будинкові імени Гоголя 9-го сентября, в неділю, було впоряжено вечір памяти українського поета Котляревського. Аматорі виставили його „Москаля Чарівника“, який пройшов дуже добре. Потім співали ще вкраїнські пісні й на прикінці вечора письменник український Гр. Коваленко поставив живі картини з „Енеїди“. Публіки на вечір зійшлося багато і він одбувся з великим успіхом. (Утро).

— **Діяльність „землеустроїтельної комісії“.** З того часу, як землеустроїтельна комісія почала функціонувати в Полтаві, вона купила 11 маєтків—на 3199 десятин. Ліквідацію зроблено одного маєтку (200 дес.); крім того цими днями буде ліквідовано два маєтки (785 дес.); а до кінця року будуть роспродані маєтки Черниша, Індутного, Остроградського, Базілевського, Трепки та Дублянського (1514 д.). Не роспроданими зостається 695 д., які будуть віддані в аренду.

— **Ходоки.** 15-го сентября, в Семиріччя відходить з Полтавщини аж 100 ходоків, переважно з полтавського повіту. Ходоків веде переселенський агент Оленич. (Од власн. кор.).

— **З Харьківщини. Труси й арешти.** Цілу ніч з 10-го під 11 сентября в с. Мерефі у місцевих українців С. Гейка та його гостя О. Мицюка поліцією з чималою юрбою салдат було зроблено трус. Конфісковано легальні книжки і було арештовано Гейка, але незабаром випущено. Тим весь інцідент і вичерпаний. (Од власн. кор.).

— **З Херсонщини. Випущено на волю** в Одесі 11-го сентября, як повідомляють „Одес. Нов.“, редактора-видавця „Нового Обозрѣнія“ д-ія С. Ісаковича.

— **Озброєний напад.** 10-го сентября ввечері в Одесі інкасатор „Южно-русскаго пивоваренного завода“ Р. Гершуні підїхав на своїй бричці на ріг улиці Костецької та „19-го февраля“ й звелів фурманові спинитися, а сам скочив з брички і пішов в склад вина й пива бр. Бахтадзе, де він мав получити належні гроші. Трохи посидівши в льоху, й узявши у д-ія Бахтадзе 66 карб. 70 коп., Гершуні пішов на вулицю. Але тільки він вийшов, як коло його десь узялося три молодих чоловіки і один з їх накинувся на Гершуні, схопив за горло, а инші з револьверами в руках приперли його до стіни. Забравши в його 161 карб. 95 коп. і табакерку, що варта 100 карб., злочинці захопили ще й звязку ключів та записну книжечку і зникли. Коли Гершуні опамятався, то коло його вже нікого не було. Цікаво, що все це сталося на очах багатьох людей, тим часом ніхто не ужив ніяких заходів, щоб якось було захистити д-ія Гершуні од тих „експропріяторів“. (Од. Нов.).

— **„Товарищескій долгъ“ виконали.** Цими днями якісь невідомі приставили в Ольвіополі в земську лікарню пораненого з револьвера в живіт чоловіка і сами втекли. Ранений заявив, що він міщанин з Вороніжчини Сергій Жолобов, але що ж саме з ним було—не сказав і швидко

Марко Вовчок.

Далі *).

V.

Який же настрій був сірої маси—отих миліонів кріпаків, що мусіли мовчки дивитись, як на очах у їх похожала, скинувши з себе моральний образ людини, ота горстка людей, що посідала кріпацькі душі? Чим жили оті поневолені люде? Говорилося иноді, що кріпаки тупо несли своє ярмо, звикли до його, і навіть не уявляли собі иншого становища. Марко Вовчок дає иншу відповідь. Він показує, що хоч би до якого отупіння доведено людину, але живий дух у ній, і живий іменно своїм потягом до волі. Через те всі оповідання нашого автора--це немов один заклик до визволення людей з неволі. „Воно, кажуть, привикнеш!—говорить про це одна з кріпачок.—Ні!... Втомилися терплючи, то й здається тобі, що все тобі байдуже,—та разом прокинеться лихо“ („Ледащиця“). „Воли в ярмі, та й ті ревуть, а то щоб душа християнська всяку догану, всяку кривду терпіла і не озвалась!“—аж грімає на одного проповідника слухняства кріпак панії—інститутки. І справді, під покривалом терпіння, слухняства й покірливости в душі кріпацькій найглибше жила надія на волю, тільки одна вона й ясніла далекою—ох, якою далекою! —зіркою і манила й надила до себе. Рівняючи до кріпацького, усяке инше життя щастям здавалося. „Господи милий!—промовляє одна з тих, що пощастило занадто навіть дорогою ціною дістатись на волю,—яке ж то життя тоді наше було! Хоч і з бідою, і з лихом, а таке ж то любе, таке благодатне! Легко зітхнути, весело глянути й думати: що зароблю, то все на себе; що й посижу і поговорю—нікого не боюся; робитиму, чи ні—ніхто мене не присилує, ніхто не займе. Чуюся на душі й на тілі, що й я живу“ („Інститутка“). Подумаєш—он якого раю молодяця доскочила, а то ж тільки і всього, що чоловік її у москалях, а вона по наймах заробляє. „Служу, наймаюся, заробляю,—каже вона.—Що наша копійка? Кров'ю обкипіла! Та инколи й мені так легко, так то вже весело стане, як подумаю, що аби схотіла—зараз і покинути ту службу вільно. Подумаю такеньки—і року добуду. Якось розважить мене, підможе та думка, що вільно мені, що не звязані руки мої.—*Це лихо дочасне, не вішне*,—думаю“ („Інститутка“). І бідолашна молодиця, та й сам автор—це ми зараз побачимо—дуже добре тямлять, що то значить служити—„ледачому годити“, та що це лихо перед кріпацтвом, перед неволею довічною! Думками про волю тільки й живуть кріпаки у Марка Вовчка, надія на неї тільки й держить їх на світі і вони готові здобути її всякими способами—то просто втікаючи од панів, як Назар („Інститутка“) то набиваючись під московську шапку, як Прокіп (теж), викупаючись, як Яків Харченко („Викуп“), занапащаючи все життя своє, як Настя Чайківна („Ледащиця“). На що вже, здається, лихо було—некрутчина за старих порядків („Два сини“), а й вона кріпака не лякала і часто була навіть бажаною через те, що визволяла од ще гіршого лиха—кріпацтва. От Прокіп („Інститутка“) не видержав, зняв руку на панію і коли, дожидаючи кари, жінка бідкується над ним, усі його думки там, коло жаданої волі.

— Що ти починив, мій голубе? Що ти сподіяв?—говорю йому.

— А що я сподіяв? Будеш вільна—от що! Будеш вільна, Устино!

— Воля,—кажу,—та без тебе!

Так мені гірко стало.

Воля!—покрикне він,—воля! Та на волі і лихо, і напасть—ніщо не страшне! На волі я гори потоплю! А кріпаку хоч як щаститься, усе добро на лихо стане.

А як вивели Прокопа з прийму, то був він „веселий, як на Великдень“. Стара Чайчиха („Ледащиця“) своє визволення одсвяткувала риданням та голосінням: „Сестриці! Брати! Родино! не бороніть, нехай поплачу! Я двадцять років не плакала“,—але й плачучи вона вже не та була понура, як звичайно.

Не було більшого щастя кріпакові, як вирватись на волю, та й вільному більшого лиха не вигадати, як у неволю пошитись. За панщини це иноді тряплялось, здебільшого, коли кріпак та брав жінку з волі, і такі подружжя були немов страхіттям для вільних людей, гіршим од смерти. „За панського дочки не оддам. Лучче нехай іде в черниці,—навпростець каже старий Кохан Харченкові („Викуп“).—Одкупишся, Якове,—зятем будеш, а ні—воля Божа! За панського дочки не оддам. Казав перше, з тим і умру“. Так само Максим Грімач дочці своїй хоче „вільного козака, щоб сам собі паном був, нікому не кланявся“, і дочка пристає на те, що її коханий „нехай перше визволиться“ („Максим Грімач“).—Та що вже батьки, коли чужі люде за повинність ставлять собі такий шлюб розраяти—розлучити. Як виявилось, напр., що козачка Олеся задумала „з крепаком понятися“—

то так і забурчало по селу, мов у джерелі:—Як то можна! Та де це видано! Та хто таке чув, щоб вільна козачка за крепака віддавалась!...

На всіх улицях люде так і снують, аж не потовпляться, і все до Олесиної хати,—і старі, й молоді, і малі навіть собі біжать. Всі вмовляють та просять:—Не йди за крепака, не йди! Як такого ходу, то лучче з мосту та в воду!

А парубки оступили хату:—Не дамо дівчини,—гукають,—не дамо! Нехай вільна козачка не закріпощається людям на сміх, а своєму селу на сором („Козачка“).

Надто характерний оцей погляд на закріпощення, як на справу громадську. Здається, це діло особисте Олесине: схотілось за кріпаком бути—що ж, „вільно і втопитись“, як мовляє тут же один із козаків. Але такий вже був страх і огида до кріпацтва, що особиста справа повертається на велике громадське діло: шлюб з кріпаком не тільки „занапастив і дівчину, і усе її племя-нащадок“, а й на ціле село пляму поклав, сорому наробив. Це діло чести для цілої громади і ось через віщо вона вмішується в особисту справу і ставить виразно колізію між почуванням особистим та громадськими вимаганнями. І що страхи та огида до кріпацтва не були даремні, красномовно доводить доля самої ж таки Олесі або ще Катрі („Інститутка“), що запропастили і себе і „усе своє племя-нащадок“ під кріпацьким ярмом.

Більш-менш ми переглянули оповідання Марка Вовчка з кріпацького побуту і тепер можна зробити де-які загальні уваги. Не кажучи вже про добре знання тих обставин, серед яких доводилось кріпакам своє життя плуганити, оповідання ці визначаються колоритом щирого смутку над людською недолею та гуманного спочування до кріпацького бозталання, що так закрашує ці гарненькі, зграбненькі малюночки, немов оправлені в дуже простенькі рямці. До своїх безталанних героїв автор ставиться не сторонньою людиною, а близьким другом і навіть співучасником тих подій, що розгортаються в його оповіданнях. Це, як і оригинальний стиль їх з усіма характерними рисами щиро-народньої гутірки, залежить од манери авторової вкладати оповідання в уста кому-небудь із персонажів, найбільше з жіноти, і розгортаючи події, за одним заходом малювати становище й настрій самого оповідача. І варто спинитись коло цього настрою—гуманного, але разом і спокійно-епічного, майже об'єктивного, який, певне, і дав Шевченкові причину назвати автора оповіданнів „кротким пророком і обличителем жестоких людей неситих“. Провадючи оповідання устами тих особ, що не тільки жили в тій атмосфері прокльонів, а й на собі беспосередньо зазнали всю ваготу її, так легко було вдаритися авторові в занадто „обличительний“, плаксивий тон, так спокусливо присмачити оповідання цілком справедливими епітатами та прокльонами на голови „жестоких людей неситих“, бо вони таки й справді люті були та неситі. Проте автор виявив благородну здержливість, давши самим подіям та образам говорити за себе і не розбавивши враження од них у неглибокій воді власних епітетів та медитацій. Художній такт, почування міри, що одні тільки й держать на припоні руку письменника, виявились тут повною мірою і вони на щастя не підказали нашому авторові гірких нарікань, ламентацій, прокльонів. В усіх творах Марка Вовчка можна знайти тільки один-два моменти, коли й „кроткий пророк“ не видержав (та й диво було б, коли б видержав!), і вони такі характерні для автора, що я повинен обидва навести. Олесю, забравши у неї все, що можна було забрати, виганяють з двору, щоб „дурно“ хліба не їла,—„о,—каже вона,—панське дворище! Бодай нічого доброго зроду-звіку в тебе не вступало“ („Козачка“). До Одарки, яку панська воля зіпхнула на край могили, приводять бабу-лікарку. „Прийшла старенька бабуся, аж біла; роспиталась, подивилась та й похитала головою.—„Дитина моя нещаслива!—каже,—нехай тії добра не діждуть, що тебе, як пахучу квітку, стоптали, а твій вік уже недовгий“. („Одарка“). Коли порівняти форму цих прокльонів з тим, що їх породило, то вони ще краще відтінятимуть благородну здержливость нашого автора, яка тільки побільшує враження і значить досягає мети своєї краще, ніж підвищений тон. Бо, читаючи спокійно-епічні оповідання, читач не остається спокійним, а запаляється бажанням протесту й боротьби з неволею, а це найкраща рекомендація художним творам що до їх артистичної вартости.

(Далі буде).

Сергій Єфремов.

*) Див. „Рада“ № 207.

помер. Кинулась тоді поліція шукати тих невідомих, товаришів Жолобова, бо виникло підозріння, що то були „експропріятори“ та й досі поки що нікого не знайшли.

= **З Таврії. Арешти вчителів.** В мелітопольському повіті, як повідомляє „Рѣчь“, арештовано аж кілька вчителів; є чутка, що їх заарештовано в звязку з виборчою кампанією, що вже роспочалася.

По вищих школах.

З університету. З приводу похорон помершого заслуженого ординарного професора Бобрецького 13 вересня лекцій в університеті не було.

— 16 вересня буде одчинено студентську ідальню, яка функціонуватиме од 12 год. до 4 год. що-дня.

— В суботу 15 вересня о 11 годині дня в 10 авдіторії має відбутись засідання ради учебної бібліотеки студентів-правників.

— В п'ятницю 14 вересня буде зібрання студентського хору (справоздання ради і обговорення чергових справ). Особ, що бажають вступити до хору і брати участь в концертах та мандрівках, прохають прийти в неділю 16 вересня о 11 з пол. години в IX авдіторію.

До відомости медіків III семестру. Проф. Садовень починає читати лекції 17 вересня в фізіольогічній авдіторії.

Урожай сього року на Вкраїні.

Уже на весні можна було сподіватися у нас великого неврожаю. Найбільше пошкодила пашні пізня весна, з невчасними холодами та снігами. Озимина ще з осени минулого року по всій Україні була плоха, а по де-яких місцевостях то й зовсім пропала од великих посух та черви, і весінні пересіви її на ярину через злу годину не потішили селян...

Але ці занадто невеселі відомости про врожай у нас хліба к місяцю іюню та іюлю подекуди стали трохи веселіщі, а инде й зовсім зникли. Ясна й тепла, з потрібними тільки дощами, година воскресила польову рослину навіть там, де про неї вже всі думали, що вона пропала зовсім. У нас на Вкраїні, дякуючи такій погожій годині, значно поправилась не тільки ярина, а й озимина.

„Торгово-Промышленная Газета“ в сьому місяці, при числі 204, розіслала особливим додатком цікаві статистичні відомости про „Урожай хлѣбовъ въ Европейской Россіи въ 1907 г.“, складені на підставі телеграм кореспондентів газети за цілий сільсько-господарський рік, і от що з їх ми дізнаемося про нашу Україну.

Взагалі урожай хліба сього року такий, що на свої хатні потреби сяк-так хліборобові його вистачить, при чому ярина значно краща за озимину. Але з'окрема:

Озима пшениця дала врожай невеличкий, а місцями то й зовсім кепський. В Київщині, наприклад, в уманському повіті з десятини озимої пшениці збірали тільки 20—30 пуд., замісць звичайних 100—120 пуд., в липовецькому повіті навіть і того не мали, а подекуди з цілої десятини умолоту було всього-навсього кілька пудів. На Волині озима пшениця теж плоха; на Поділлі й Херсонщині—дуже кепська, так що місцями не вдалося і зерна вернути. В Чернигівщині озима пшениця так само поганенька; на Полтавщині місцями нічого.

Жито, як і пшениця озима, дало урожай плохий, майже однаковий по окремих місцевостях України з нею. Добрий урожай жита був тільки в Харьківщині та почасти ще в Катеринославщині.

Ярова пшениця скрізь дала середній урожай, а місцями навіть гарний—по 80 пуд., замісць звичайних 60 пуд. з десятини, в Харьківщині.

Ячмінь взагалі для цілої Росії сього року дав урожай навіть кращий од середнього. Найкращий урожай ячменю обнімає повіти по-над Дніпром та аж до низів Дону і до північного Кавказу. В Київщині—в уманському повіті з десятини збірали 120—130 пуд., в липовецькому—120 пуд., замісць звичайних 70 пуд.

Овес же дав найкращий за всю иншу головніщу пашню урожай. По всій Україні він уродив скрізь хороший.

Просо й *гречка* теж дали збір нічого, а місцями навіть дуже добрий. В Харьківщині з десятини проса вмолочували до 150 пуд., замісць звичайних тільки 50 пуд. (Але про гречку й просо в додаткові до „Торг.-Пром. Газеты“ ще ніяких даних не показано).

Що ж до зерна сьогорішного хліба—то воно взагалі вийшло багато краще, ніж сподівалися, і навіть з озимини. Дощова й холодна година зашкодила самому врожаєві хліба на Вкраїні, але ж зерна вона мало зіпсувала. Тільки по де-яких місцевостях хліб вийшов прибитий і дрібний, на колір—темний...

Таким чином з більш-менш певних даних, наведених в „Тор.-Пром. Газеті“, ми бачимо, що сьогорішній врожай хліба на Україні справді не дуже то втішний, але він і не зовсім уже такий лихий, як цього можна було сподіватися з весни.

Г. Карапишанець.

До виборів у третю Думу.

= **Балта** (на Поділлі). Хоча вибори у третю Думу дуже близько, але здається ніхто ними не цікавиться. А тим часом саме тепер треба було б подолянам зібратись з силами й боротись з попівсько-панською спілкою. Про цю спілку ходять між иншим такі чутки: не-що давно у Жмеринці одбувся з'їзд панів та виборних з священиків (по одному з повіту) і там ухвалено вибірати попам разом з панами одних кандидатів і, таким чином, всі посли у Думу з Поділля будуть належать до пансько-попівської спілки, бо вона матиме 71 голос на виборах, а всі инші виборці—67. Але ж наші пани та попи такі добрі, що й бідним людям де-що викинуть: дадуть одне місце дрібному земельному власникові, одне—міщанинові (горожанину) і 2 селянам. Таким чином склад послів з Поділля буде такий: 3 священики, 5 панів (поміщиків), 2 селянина, 1 горожанин та 1 дрібний земельний власник. Що до самої Балти, то вибори там провадитимуться по двох куріях так: по курії великої власности та по курії дрібної власности. Перша курія має 500 виборців, з них 380 евреїв і 120 християн, а друга—1.700, з них більш 1.000 евреїв та коло 700 християн.

(Од власн. кор.).

= В **Вовчанській волості** (лубенського повіту, на Полтавщині). 8-го сентября одбулися вибори уповномочених. Вибрано двох: одного „октябриста“, а другого—українського соціял-демократа. Повітові вибори од волосних курій призначено на 23-го сентября.

(Од власн. кор.).

= **Черкаси.** У вівторок 11 вересня в помешканні городської думи відбувалось передвиборче зібрання губернських виборців черкаського повіту, винятково од священиків. (Од власн. кор.).

= 11 вересня одбулись в г. **Сквирі** вибори дрібних земельних власників. На виборах було 106 священиків та 16 дрібних власників. Ксьондзи не приїхали. Обібрано 51 священика.

(Од власн. кор.).

Самосуди на Кубані.

„Станція Армавиръ, поѣздъ стоитъ 20 минутъ!“ гукав кондуктор, хутко пробігаючи мимо вагонів і потім додавав: „Пожалуйте самосудъ смотрѣть!“.

Невеличка платформа була запружена зхвильованим людом, що поспішав невідомо куди, і зацікавлені подорожні один по одному почали виходить з вагонів. Був гарний, теплий святковий ранок. Сонце раділо й сміялося в безмірній високості, веселі горобці та журливі голуби метушилися коло зернових складів, на сонечку коло будки гралася кішка з котятами. А за станцією діялося щось справді страшне: величезна юрба галасувала, мов колись на суді у Понтія Пілата: „бий, бий його!“, палали якісь будинки, дзвеніли шибки, чулося стріляння з рушниць.

Відбувався самосуд над злодіями, звичайне явище в Кубанщині, але відбувався в таких обставинах, що мимоволі звертав на себе увагу. Цілий квартал, де жила відома всім ватага злодіїв з Кір'яковим на чолі, оточений був салдатами та козаками, і вони стріляли у вікна, виганяючи злодіїв на вулицю, де роздратована юрба добивала їх кілками. Вісім трупів, скрівавлених, покалічених, пошматованих уже лежало на майдані, викликаючи хижацьку радість серед натовпу. Правда, то була страшна ватага „кір'яковців“, і вони дорого продавали своє життя із зброєю в руках, але ж щось ганебне було в цьому самосуді, так сказати—з дозволу начальства. Мимоволі пригадувалися погроми, коли нацьковували людей і на лихо їх призводили для того, щоб одвернути їх думи, їх гнів і вибух страшного роспаду від справжніх ворогів на когось иншого... Останні самосуди „при благосклонномъ участіи“ офіціяльних елементів так само натякають на двохзначні відносини до їх місцевої адміністрації, принаймні на Кубанщині. Зразу ж після армавірських подій по селах проїхав участковий начальник, навчаючи старшин *убивати „кір'яковців“, де б їх не застукали*. Цим самим адміністрація признала за мешканцями Кубанщини право самосуда, і козаки та селяне не забарилися скористуватися з його. Станиці Урупська та Ніколаевська дали зразок таких „законних“ самосудів з „анонсом“ і з репетицією, зовсім як в театрі. Одного дня Ніколаевський сход порішив вибити злодіїв і „на пробу“ убив трьох, але відложив цю важну „громадську“ справу на другий день. Другого дня ударили на гвалт у дзвони, зібрались люде і почали бить. Кого? Дійсних злодіїв? Де там! усіх, на кого укаже хтось із юрби, усіх, хто заступався за обвинувачених.

Та ще не просто били, а мордували, нівечили, впивалися їх муками, пьяніли з крови... Чи цього хотілося тим особам, що підбурювали народ? Кубанщина—край козачий. Кожен офицер, кожен блискучий гудзик тут уже вважають за начальство, кожній „кокарді“ козак мусить „козиряти“. І от часто навіть подорожні особи в еполетах починають порядкувати по станціях, навчаючи, кого саме треба убивати. Це „істінно-руське“ насіння падає на добрий грунт, бо людність Кубанщини в своїй значній частині темна, дика. Гасло: „бий! Суда не буде!“ вона підхопила дуже радо і дуже швидко. В тих селах, де значно поширилася „крамола“, бьють злодіїв, там, де вірують у спасаючу силу різки, пітьми та безконтрольної влади, бьють „крамольників“. В станиці Владимирській за одну зіму убито 6 душ, убито прилюдно: в школі, в станичному правлінні, на майдані, убито не громадою, а трьома-чотирьома особами з отаманом Новаковим та писарем Гончаровими на чолі. („Терекъ“ № 149). Усі йногордні свідчать, що замордовані люде були тихі, добрі, робітники, розумні і начитані. Вони умовляли усіх держатись купи і не піддаватись знущанням козаків. А втім убивцям ні суда ні кари, бо вимуштрований козачий збор показав, що вони „согласно присягѣ“ винищували крамолу, тай годі. На щастя не по всій Кубанщині так розуміють свої обов'язки що до присяги. Але ж зате що до злодіїв то не потрібується ні присяги, ні якихсь там „государственныхъ соображеній“: їх бьють по всій Кубанщині на підставі простісінського правила: „або я його, або він мене!“ і бьють тим охітніще, що сама адміністрація дає призвід до того. Так було в Кавказькій, Армавірі, Успенці, Ніколаевській, Урупській, Каневській, Кущовській, Ладожській, Кримській, Лабінській, Родніковській, Костянтиновській та й по инших місцях. Десятки трупів (в самій Кавказькій 23), багато крові,—усе це на совісті народній. А хто винен в такому здичанню країни? Уже ж не самі ті душогуби, що підбивають людей на убивства, бо не можна самим підбурюванням з'ясувати надзвичайне поширення самосудів. Вина за це лягає і на ту адміністрацію, що навчила кубанців зневажати суд „скорый и милостивий“... занадто скорий і занадто милостивий! „Злодіям суда немає!“ кажуть на Кубані: „дав поліції що слід, тай знову на волі!“ І це правда. Три роки під ряд мій добрий знайомий жив на хуторі де пробувало 5 чи 6 відомих на всю Кубанщину злодіїв. Вони часто приганяли табуни коней по 15—20 штук, привозили цілі вози добра і ні разу не попалися до рук правосудія, хоч поліція частенько зазирала на хутір: це був її дохід. А тепер та ж поліція кличе людей до самосуду і не ставить йому перешкод, хоч і знає зарані, де він налагожується... Я, наприклад, за два дні чув уже в Армавірі, що ніколаевці призначили 16 серпня вибити усіх злодіїв і що ж—так і сталося! Знайшлись, кажуть, такі, що навіть їздили дивиться на „оригінальне“ з'явище, а от поліція прибула лиш тоді, як 8 трупів лежали на вулицях станції. Та й то: прибула, подивилася, тай поїхала! А тепер уже в Убеженці та в Успенці обмірковують, на який саме день призначити самосуд...

Пилип Капельгородський.

За кордоном.

Партейтаг німецької соціял-демократії в Есені.

(Далі *).

Вечірнє засідання 17 (4) сентября та денне засідання 18 (5) сентября присвячено звідомленню Зінгера про штутгартський конгрес. Як відомо, повоження німецької делегації на штутгартськім конгресі що до колоніяльного питання викликало в ріжних колах партії велике незадоволення. Яскраво-ревізіоністська резолюція, що була ухвалена в Штутгарті більшістю комісії й за яку голосувала німецька делегація, була гостро розкритикована на зібраннях та в пресі, але видно, що старі керманичі партії хотять уникнути суперечок.

Взагалі—каже Зінгер в своїм звідомленні—в німецькій делегації ніяких прінціпіяльних суперечок з приводу колоніяльного питання не виникало. В Штутгарті була тільки суперечка з приводу слів і нічого більше. Гадаю, що жаден член партії не скаже, що в сучаснім капіталістичнім суспільстві можливо провадити соціялістичну політику в колоніях.

Мушу, між иншим, висловити своє здивовання—каже Зінгер—що у всіх дебатах про колоніяльне питання всі товариші забули про резолюцію про колоніяльне питання, яку німецька партія ухвалила колись на майнцькому партейтагу. Майнцька резолюція (він читає її) слово в слово однакова з резолюцією, принятою тепер штутгартським конгресом. Через те я пропоную партейтагові приняти штутгартську резолюцію.

Ледебур (ортодокс) не згоджується з Зінгером, що в Штутгарті суперечалися тільки за слова, а не за зміст. Оратор вимагає од ревізіоністів, щоб вони або отверто виступили з мотивировкою свого погляду, або отверто зріклися його.

З ревізіоністів виступав один тільки Давід, але він жадним словом не угрунтував та й не змагався угрунтувати той погляд, на якім він стояв в Штутгарті. В дебатах брав участь також і Бебель. Він згожується з Зінгером, що в німецькій делегації не було прінціпіяльних суперечок, суперечки ж стосувалися до далекої будуччини, а коли це так, то краще було б зовсім залишити це питання. Каутський каже, що суперечки в Штутгарті носили прінціпіяльний характер, і він це доводить в своїй промові.

Ставиться на голосовання штутгартська резолюція, яку партейтаг ухвалює одноголосно.

Під час балачок з приводу звідомлення про штутгартський конгрес, делегат Лібкнехт порушує іміграційне питання. Чужі робітники в Германії—каже Лібкнехт—цілком стоять під владою та сваволею поліції, і соціял-демократи в рейхстагу повинні звернути найпильнішу увагу на це.

Про це саме балакає дел. Брюне з Катовіца. Він оповідає про сільсько-господарських робітників, яких агенти приводять з Галичини та з російської Польщи. Їх везуть в товарних вагонах, цілими транспортами, як бранців, так що стороння людина не може навіть і приступитись до них. Юнкера (поміщики) поводяться з ними, як з рабами.

Резолюції в цій справі не принято ніякої і партейтаг переходить: до чергового питання порядку денного: святкування першого мая.

Реферат про майське свято читає, як і завжди, Ріхард Фішер. Останні резолюції про майське свято—каже оратор—ухвалено під натиском певної ріжниці в думках між партією і проф. спілками. В певних колах проф. спілок панує песімістичний погляд на першомайське свято та на його пропагандичне значіння. Деякі керманичі проф. спілок кажуть, що святкування першого мая шкодить робітничим інтересам, бо через це свято робітники часто-густо мусять бастувати при таких умовах і в такий момент, коли це вигідно для роботодавців. Проф. спілки через це постановили запропонувати штутгартському конгресові, щоб він переглянув питання про святкування першого мая. В Штутгарті це питання було розглянуто в спільній нараді членів соц. партій та проф. спілок, причім було ухвалено ось яку резолюцію:

Німецька делегація на міжнароднім конгресі в Штутгарті радить святкувати перше мая в такій формі, в якій радить резолюція мангеймського партейтагу. Там же, де за святкування першого мая робітників викидають з фабрик, треба подбати про те, щоб політично-свідомі та професійно-з'організовані робітники одержували певну допомогу. В якій формі організувати цю допомогу—про те делегація не вважає себе компетентною вказувати міжнародньому конгресові, але вона сподівається, що есенський партейтаг розвяже це питання ось як: витрати на допомогу повинні брати на себе партії та проф. спілки. Яким чином добути засобів на таку запомогу—про це вже повинні піклуватись представники партій та проф. спілок. При тому треба постановити, з якого дня і в якім розмірі видавати допомогу.

Партійний уряд та генеральна комісія проф. спілок зараз же після штутгарт. конгресу влаштували в Берліні нараду з приводу цього питання, але виявилось, що питання це занадто складне й за такий короткий час, який лишився до партейтагу, не можна його розвязати. Через це докладчик пропонує ось яку резолюцію: „Лишаючись при мангеймській резолюції про святкування першого мая, партейтаг доручає партійному урядові ввійти в зносини з генеральною комісією проф. спілок і проводити дальшу діяльність в межах резолюції штутгартського конгресу“.

(Далі буде).

*) Див. „Рада“ ч. 207.

В суді.

Херсонський погром.

Особливий виділ херсонського окружного суду, при участи сословних представників, почав розглядати голосну справу про еврейський погром, який стався 18—20 октября 1905 р. в Херсоні й який скінчився тільки тоді, коли в місті було заведено військовий стан і коли погромщиків почали розганяти та арештовувати. До відповідальности притягнено 40 душ, серед яких перше місце займає теперішній товариш голови „союза русскаго народа“ Іван Фоменко, автор патріотичних та антисемітських виданнів для народу. Серед підсудних—3 жінки. Всіх обвинувачено по 1 та по 3 ч. 269[1] ст., а головних „лідерів“ ще в тому, що вони підбурювали юрбу на злочинство.

Акт обвинувачення зводиться ось до чого: 16 октября 1906 р., під впливом нападів на шкільну молодь, в міській думі зібралася нарада з представників ріжних громадських організацій—всього до 50 душ. Ухвалено було зібрати на слідуючий день мітінг. Звістка про це поширилась по місту, й на другий день, 17 октября, в міській думі зібралася було зразу нарада, а згодом вона перетворилася в революційний мітінг, з вибраним головою. Між иншим, під час цього мітінгу стався такий випадок. Хтось із публіки випадково штовхнув великий царський портрет і той захитався. Це викликало сміх незначної частини публіки, а де-хто іронічно завважив: „самодержав'я само падає“. Більшість зібрання поставилася негативно до цього випадку, а голова навіть сказав, що тепер не час сміятися.

На другий день по місту було розліплено маніфест 17 жовтня. З цього приводу в губ. земській управі знов зібрався мітінг, на якому голова управи Парамонов читав голосно маніфест. Після цього публіка вийшла на улицю й одкрила там другий, більший мітінг, на якому було постановлено викликати загальну забастовку. Зараз же публіка поділилась на окремі гуртки й пішла по майстернях, заводах, фабриках, магазинах, вимагаючи, щоб їх було закрито.

Підійшовши коло першої години до міністерських майстерень, забастовщики почали вимагати од адміністрації майстерень та робітників, щоб майстерні було зачинено. Робітники поставилися неприхильно до забастовки, на цім грунті виникли суперечки, які скінчились тим, що хтось з юрби стрельнув з револьвера в робітників. Це викликало обурення робітників: вони кинулися бити юрбу, а та пустилася тікати.

Одночасно з погромом в районі Суворовської улиці йшов також погром на Привозі, куди юрба забастовщиків пішла зачиняти магазини. Коло 3 год. погром потроху вщух, але над вечір він роспочався з новою силою.

Картина погрому—звичайна. Били, розбивали, чинили всякі насильства, вбивали, а козаки та салдати, яких, по словам акта обв. було мало, являлись тоді, коли все вже було готово. Наслідки погрому: вбито—1, тяжко поранено—2, покалічено—1, лехко поранено—44, побито—36, а шкоди зроблено на 300 тисяч карб.

Всі підсудні, навіть ті, про кого, як напр., про Фоменка та Кріпака, напевне відомо, що вони були душею погрому, не признали себе винуватими. Дальші подробиці подамо в свій час. (Од. Н.)

Останні вісти.

(*По телеграфу та з газет*).

Вибори у Державну Думу.

Петербург, 12 сентября. Н.-с. випустили відозву, в якій сказано, що виборці повинні не давати змоги зловживати народнім імям та дбати про те, щоб розстроїти заміри реакціонерів.

На 12 сентября, як повідомляє петербурзьке телеграфне агенство, по 21 губернії европейської Росії та по 4 губерніях Польщі вибрано 5.942 уповномочених од волосних та гминних сходів; з них „союза русскаго народа“—10, партії правового порядку—1, „союза 17 октября“—2, мирнообновленців—6, к.-демократів—36, близьких до к.-демократів—4, соц.-демократів—59, соц.-революціонерів—10, трудовиків—8, селянської спілки—3, монархистів—590, правих—1.724, поміркованих —521, консерваторів—1, крайніх лівих—10, лівих—477, близьких до лівих—11, соціялістів—6, прогресистів—31, мусульманського кола —3, поміркованої мусульманської фракції—31, націоналістів—8, народовців—108, безпартійних—1.461, близьких до народовців—4, невідомої партійности—901.

На виборах уповномочених од робітників по 13 губерніях европейської Росії вибрано 678 уповномочених; з них „союза русскаго народа“—1, „союза 17 октября“—2, кон.-демократів—11, близьких до кон.-демократів—3, лівіших за кон.-демократів—1, соц.-демократів—98, соц.-революціонерів—23, прогресивної естонської партії—2, монархистів—31, правих—52, поміркованих—135, крайніх лівих—8, лівих—132, прогресистів —13, безпартійних — 102, невідомої партійности—64.

На виборах уповномочених од дрібних земельних власників в 17 губерніях европейської Росії та Польщі вибрано—1.628 уповномочених з них „союза русскаго народа“—29, „союза 17 октября“—20, близьких до „союза 17 октября“—33, кон.-демократів—88, близьких до кон.-демократів—3, соц.-демократів—1, народовців—123, націоналістів—10, монархистів—47, правих—471, поміркованих —19, консерваторів—1, лівих 22, прогресистів—5, безпартійних—321, невідомої партійности—425.

—

Інструкція для городів з прямою подачею голосів.

Петербург, 12 сентября. Опубліковано інструкцію про вибори в городах: Петербурзі, Москві, Київі, Одесі та Ризі. Головніші пункти інструкції такі.

В кожному виборчому участкові складаються виборчі комісії першого та другого розряду, окремо, з числа виборців же відповідного участка та розряда. В участках, де виборці ріжних націй, в комісію по можливости закликають виборців од кожної головніщої нації. В участках, де по списках лічиться більше 2,000 виборців, обовязково складаються підкомісії на тих же умовинах.

Виборча записка—звичайний аркуш білого паперу для писання; пишуть на ній російською мовою. В записці зазначується: прізвище, імя, по батькові, стан (званіе), де живе або число по списках кандидата, а також назвище участку. Замітки, знаки, поправки роблять записку недійсною. Як заповнювати записку писанням, друком чи літографуванням,—це рішає сам виборець. Записки заповнювати можна заздалегідь або в самому помешканні комісії; для цього одводять одну чи декілька кімнат, в кожну з них одночасно можна пускати тільки по одному виборцеві. В помешкання виборів можна пускати тільки виборців даного участку та розряду. Кожний при вході повинен засвідчить свою особу.

Записки подаються вкладеними в особливі конверти, приготовлені городською управою; на них повинна бути печатка управи. Конвертів без печатки управи, з помітками або розірваних, приймати не будуть. В кожний конверт можна вкласти тільки одну записку.

Городська управа не пізніше, як за тиждень до виборів, розсилає через поліцію виборцям іменні оповістки, на яких буде зазначено час і місце виборів, та два конверти; один конверт на випадок додаткових виборів. Виборці можуть не користуватися виборчими бланками, зробленими управою. Поліція видає оповістку безпосередньо самому адресатові. Зоставлять під росписку домашнім можна тільки тоді, коли нема змоги особисто передать і коли можна бути певним, що адресат дійсно живе в цій місцевості. Як розсилати оповістки та конверти виборцям, які живуть за городом — рішає сама управа. Коли хто не дістане оповістки та конвертів, той може звернутись за ними в управу, показавши посвідчення особи, видане поліцією, мировим суддею, земським начальником, парахвіяльним священиком або інституцією, де ця особа служить. Особиста оповістка—це листок з одривним купоном, вона засвідчує особу виборця.

Оповістку та запечатаний з виборчою запискою конверт виборець передає предсідателеві комісії. Одірвавши купон, який лишається в паперах комісії, предсідатель вертає оповістку виборцеві і

після цього в присутності виборця кидає конверт в скриньку. Виборець зараз же виходить з помешкання. В 9 год. вечора в помешкання виборів більше не пускають.

Конверти з де-кількома записками недійсні. Коли в записках буде написано більше або менше кандидатів, ніж було потрібно, або коли одно прізвище повторюється де-кілька разів, то це не робить записки недійсною і прізвища записаних більше потрібного числа не будуть братися до уваги, рахуючи по порядку записування. Коли якесь прізвище повторюється, то його треба рахувать тільки один раз.

Кандидатів записують два члени комісії, кожний окремо, на щотні картки; для кожного кандидата призначається окрема картка.

Останній підрахунок робить виборча комісія при участі предсідателів всіх участкових комісій.

В помешканнях виборів, на сходах, проходах, коридорах і знадвору коло входів не дозволяється в день виборів вивішувати відозви, роздавати записки з прізвищами кандидатів, брошури, плакати, говорити промови, і взагалі вести яку-небудь агітацію.

Діяльнісь адміністрації.

Лодзь, 13 сентября. Тимчасовий генерал-губернатор оштрафовав од 600 до 3000 карб. пять конторських служащих акціонерного товариства Зільберштейна. Знаючи, що хазяїн фабрики в полоні у робітників і що життю його загрожує небезпека, вони рішили не сповіщати про це адміністрації.

В судах.

Петербург, 12 сентября. Сьогодні окружний суд присудив до арештанських рот телеграфиста Кихтенка, якого обвинувачували за напад з шайкою на поїзд балтійської залізниці. На суді виявилося, що в шайці брав участь „союзник" Григорьєв з відома охоронного оддїлу. Коли злочинців затримували, Григорьєв крикнув до жандармів: „Не стріляйте, я свій", але тут же злочинці убили його.

Справу про убивство Бородуліна петербурзький военний суд має розглянути при кінці цього тижня. Убивець—син наримського купця Петро Іванов.

Міністр внутрішніх справ затвердив постанову ради міністра внутрішніх справ тягти до суду суджаньку земську управу, предсідателя князя Долгорукова та членів управи Медвідьова, Болишовцева та Видрина; їх обвинувачують в злочинах по службі по 331, 336 і 343 ст. карного закону.

Смертна кара.

Варшава, 12 сентября. По приговору военного суду повішено боевиків Ріхтера та Сікорського.

Утеча з суда.

Петербург, 12 сентября. Сьогодні з будинку окружного суда утік присуженьй до каторги по справі анарх.-ком. Аленников. Його привели в суд познайомитися з другою справою, по якій його тягнуть до суду, тут він попросив конвойних повести його в уборну кімнату. Тут він заперся на хвилину, а потім вийшов з сумежної уборної, переодягнувшись судовим чиновником, в окулярах і з бородою. Через 15 хв. конвойні виламали двері в уборну і виявилось, що в сусідній уборній стіну розібрано. Злочинця поки що не піймали.

Арешти.

Петербург, 12 сентятря. В Ялті арештовано відомого публіциста С. Єлпатьєвського, редактора „Русскаго Б гатства".

Убивства.

Лодзь, 13 сентября. На Костянтиновській улиці убито поміщника машиниста калишської залізниці.

Ченстохов, 13 сентября. На театральній улиці два парубчаки убили шевця.

Плоцьк, 13 сентября. На Більській улиці убито стражника.

З наукового, літературного та артистичного життя.

В справі збірання етнографичних матеріялів.

II.

Бажаючи зробити докладний опис українського рибальства, етнографична комісія „Наук. Тов. ім. Шевченка" у Львові звертається до всіх інтелігентів, що живуть по селах по-над річками, щоб вони збірали всякі матеріяли, які торкаються цієї справи. Для комісії бажано мати відомості про всякі прилади, якими ловляться риба й раки (сітки, ятірі, верші і т. и.), а тако ж про всяку иншу снасть, яка вживається рибалками (човни, черпаки, коники, черваки й инші прилади). Описувати варто тільки такий матеріял, який виробляється власноручно селянами, а не фабричний. В кожнім разі дуже бажано для комісії мати хоч в загальних рисах малюнок всякої снасті. Взагалі ж при розвідках належить звертати увагу на: 1) матеріял, з якого зроблені рибальницькі прилади; 2) на розмір кожної речі; 3) на кожну окрему частину приладу, бо звичайно кожна частина має свою окрему назву; 4) на спосіб, яким ловлять рибу, та на те, в який саме час (вдень чи вночі, з берега чи на човні, на одинці чи гуртом і т. и.) 5) на наголос поодиноких термінів, ні в якім разі не зміняючи їх самовільно.

Далі комісії варто знати всі породи риб, раків та жаб, які живуть в окрузі записувача. По змозі слід описувати кожну рибину докладно, зазначаючи—коли відомо, латинську або німецьку її назву, і час, коли яка риба виходе на тирло. Записувати назви всіх окремих частин кожної риби.

Всі записи слід робити на однім боці листка. За всякими поясненнями належить вдаватися до комісії: ул. Чарнецького ч. 26.

100-ліття з дня нарождення поета Юл. Словацького. Власне ще не швидко настає це 100-ліття з дня нарождення геніяльного польського поета Юліуша Словацького (род. 23-го сент. р. 1809), а в Варшаві та й по инших містах Польщи уже починають діяльно готуватись урочисто одсвяткувать це національне свято. Ювилейні свята на честь Генріка Сенкевича та Елізи Ожешко цілому світу показали, що польське громадянство завше дуже чуло реагувало на всі видатні події в своїй історії і вміло справляти такі свята. Юліуш Словацький був гарячий патріот, вихований в дусі польського національного відроження XIX ст. З численних і високо-художественних творів Словацького де-які пьєси його: „Балладина", „Лілла Венеда" й „Мазепа" і досі ще не втратили своєї цікавости і не сходять з сцени. „Мазепа", між иншим, є і в українському перекладі д—ія Д. Гайдамаки („Мазепа-пажъ").

Театр і музика.

Театр т-ва „Грамотности".

Київський губернатор заборонив труппі М. Садовського виставляти український переклад „Євреїв". Афіші були порозліплювані, бо був дозвіл од поліцеймейстера. 15 сентября замісто „Євреїв" піде „Суета".

Закордонна цензура.

Подекуди за кордоном драматична цензура „працює" инколи старанніше, ніж російська. У Мілані, наприклад, як сповіщають „Своб. Мысли", цензура заборонила виставляти відому пьєсу Шелома Аша: „Бог помсти". Берлінська цензура не дозволила виставляти драму Д. Лемана „Ungeheuer" (Потвора), написану на сюжет російської історії 70-х років минулого століття.

Театр у Японії.

Французький часопис „Артистичний Світ" подає інтересні відомости про театр у Японії.

Взагалі останніми часами японці почали дбати й про театр. Мікадо оце недавно подарував 100.000 фунтів стерлінгів на будування народнього японського театра в Токіо. Через брак своїх пьєс токійські актьори останніми часами виставляють чужоземні пьєси. Вони, наприклад, виставляють „Гамлета", але без клопоту переробили цей твір Шекспіра в „сучасну драму". Японський Гамлет—студент-японець, син японського дворянина; одного разу, гуляючи на цвинтарі, спіткав він тінь свого батька і батько каже, що його вбила жінка, Гамлетова мати. Далі драма йде так само, як і в Шекспіра, але всі філософські міркування, як от відомий монолог Гамлета, викинуто, бо їх важко було перекласти японською мовою.

Останніми часами з'явилось де-кілька японських драматургів, але вони не визначаються інтелігентністю та ще до того дивляться на драматургію, як на невигідне „рукомесло". Актьори навпаки заробляють добре. Даміюро мав по 12.000 франків за 25 спектаклів; Сюдані—50.000 фр. за 20 спектаклів. Жіночі ролі здебільшого грають не артистки, а артисти. Світло в театрах газове та електричне. Завіса не здіймается вгору, а розсовується на два боки. Сцена пересувається. Актьорів дуже шанують. Як актьор умре, ввесь город ходить в жалобі, всі городяне сходяться на похорон. (Об. Т.).

ДОПИСИ.

На **Новому Пикові**, вінницького повіту (на Поділлі) в кінці августа сталася така подія: вдова Родаевичка (з мілкої шляхти) гніваючись на сина за суд про якусь там часть землі, підмовила свою придурковату дочку підпалити синів хлів. Огонь перекинувся й на другі будинки й згоріла вся оселя. Із хати всі повискакували в чім спали; нічого не вратовано. Коли вже хата була в полум'ї, згадали, що в колисці—дитина. Один еврейчик кинувся через вікно і виніс з колискою без усякої для неї шкоди.

Черкаси. Недалеко за містом, серед круч на березі Дніпра, ще з початку літа оселилась сім'я циган. Чим воно жили ті цигане, як добували собі харчі—було невідомо. Але оце недавно виявилась одна цікава подія, яка з одного боку вказує на циганські хитрощі, а з другого—яскраво свідчить про те, до чого ще темний наш народ. Одна дівка закохалася в парубка, але парубок не звертав на неї уваги. Тоді дівчина намірилась причарувати свого коханого. Тут їй і стала в пригоді циганка. Яких вона вживала чар, довідатись неможна, але ж вони не дали помочі несщасній дівці. Зате наробили чимало клопоту, бо дівка за ці чари мусіла виплачувати циганці всим, що було в неї найдорожчою. Швидко свого майна не стало, довелося віддавати матерене, батькове, то що. Таким чином майже все збіжя, яке було у дівчини та її родини, перейшло до циганки. Коли довідалась про це мати дівки, то вона зчинила галас: прибігла з людьми до циган, вимагала в них свою власність, але, розуміється, нічого з того не вийшло. Про подію заявлено в поліцію.

Сквирський повіт (на Київщині). Чутки про холеру починають лунати й у нашому повіті. Особливо ж стали вони ширитись після того, як у д. Голуб'ятині, нашого повіту, вмерло від якоїсь пошести, що нагадує собою холеру, кілька душ. І от з того часу стали відбуватись в нас по лікарським пунктам засідання санітарних комісій в справі запомоги на випадок холери. В де-яких м-ках, як, наприклад, в Паволочі, вже призначені усякі санітари з поміж інтелігенції й селян, яким доручено стежити за місцевостю з санітарного боку. На жаль тільки, такі комісії носять дуже хатній характер. А тим часом варто було б з такими річами поводитись більш прилюдно нашим повітовим санітарам, бо час не жде.

— Знову стали часто траплятись у нас пожежі. Горять селяне, підпалюють й панів. Так, цими днями згоріло кілька ожередів соломи від підпалу в Паволочі, у ген. Баскакова. Хто підпалив?—невідомо.

Листування редакції.

Кременець. І. А. Хворостинному й багатьом иншим. Про курси проф. Пермінова ходять ріжні поголоси. Не беручи на себе одповідальности за справедливість поданої в ч. 10 газети „Кіевскій Курьеръ" замітки, ми наводимо її цілком для вашої відомости: в початку біжучого року Перміновим були одчинені землемірні пятимісячні курси, про котрі в програмі було написано: В кінці травня 1907 року ті, що вчаться, складають іспит по всьому курсу при окремій комісії для провірки їх знаннів і для одібрання можливости виконувати в полі обов'язки землемірів *на котрих літом 1907 р. буде великий запит.* Нам відомо, що особи, прослухавши ці „скорострѣльные" курси, не тільки не одержали знаннів та посад, які їм не раз обіцяв Пермінов, але навіть не мають розуміння про земельні роботи...

Екзаменаційної комісії ніякої не було, а питання про знання розв'язувалось дуже просто: дав всі гроші (75 кар.).—бери свідоцтво та йди міряй, не дав грошей—іди з Богом. Ми знаємо 8—10 чоловік, які з свідоцтвом Перміновa міряють всю Росію, але не землемірним ланцюгом, а... кроками.

Боїмось, щоб електрики та будівничі не опинились в такому ж становищі.

Звенігородка. Ів. Г—му. Через цензурні умови ваш допис не піде. Дотого ж він і опізнився.

Остріг. Н—ну. Пишіть, згодом вишлемо.

Сорочинці. Т—ну. Бібліографія не піде.

Глухів. Є. В. Перше—не цікаво, а друге—опізнилось. Контора виконає ваше прохання.

БІРЖА.

Петербурзька біржа 13 го сентября 1907 р.

4%	Державна рента	70 5/8	зд.
4½%	Заставні листи Київ. з. б.	—	
5%	Внутрішн. з виграш. позичка перш. р. 1864	368	
	Внутрішн. з виграш. позичка друг. р. 1866	266	„
5%	Застав. з виграш. Держав. Дворян. земельн. банку	223	
Акції	Петербурськ. міжнародн. Ком. банку	376	
„	Бакинськ. нафт. т-ва.	545	
„	Т-ва нафт. пр. бр. Нобель	—	
„	Нафт. і Торг. т-ва „Манташевъ и К°"	156	
„	Петербур. Приватн. та Комерч. банку	138	„
„	1-го Т-ва пароход. по Дніпрі	75	„
„	2-го Т-ва пароход. по Дніпрі	—	„
„	Петербур. учетн. та позичк. банку	405	„
„	Рос. для загрянич. торг. банку	327	куп.
„	Т-ва зал. стал. та метал. зав. „Сормово"	151¾	зд.
„	Брянськ. рельсов. метал. зав.	103	„
„	Путиліньского зав.	95¼	„
4½%	Позичка р. 1905	—	
5%	„ р. 1905	91¼	зд.
5%	Нова позичка р. 1906	87¼	„
5%	Крестянські свідоцтва	79¾	„
„	Париж. Обязательства казначейства		

Настрій міцний, але спокійний.

Редактор М. Павловський.

Видавець Є. Чикаленко.

ОПОВІСТКИ.

Треба пасішника на хутір у Харківщині до пасіки на сто колод, більша половина яких рамошні. Пасішник мусить знати й столярства, щоб робити вулiки. Умови такі: квартира, одсипні харчі і дванадцять карбованців що місяця жалування круглий рік. Подробиці можна роспитати в редакції „Ради". 3—2

Вийшов з друку

Етнографічний збірник т. XIX

видає етнографічна комісія Наукового Товариства імени ШЕВЧЕНКА.

Володимир Гнатюк.

Коломийки.

Том III.

Львів, 1907 р. ст. 251. ц. 2 р.

Можна купити въ конторі „Літературно-Наукового Вістника" Київ, Прорізна 20 кв. 3. 15—1

В. Доманицький.

СЛОВАРИК.

Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів.

Ціна 20 коп.

Склад видання в книгарні „УКРАЇНИ" (Кіев. Ст.) у Київ, Безаківська, 8.

ВИДАВНИЦТВО

„Український Учитель"

у Полтаві випустило в світ такі книжки:

ч. 1. Гр. Шерстюк. Коротка українська граматика для школи. Часть 1-а ц. 20 к.
ч. 2. С. Черкасенко. Про небо. Популярна астрономія. Переказ за Фламаріоном - - - - - ц. 20 к.
ч. 3. „ Діткам. Казки і вірші. 10 к.
ч. 4. „ Як вродилась пісня. Казка. ц. 3 к.
ч. 5. „ Убогий жид. Казка. ц. 2 к.
ч. 6. Гр. Ясинський. Про Сивенького. Казка.
ч. 7. Бр. Грімм. „Казки". Поперекладав Гр. Шерстюк - - - - ц. 3 к.
ч. 8. С. Черкасенко. Граматка - - - ц. 5 к.

Готується до друку літературний збірник для дітей.

Книжки можна добути: у Київі, в книг. „Україна"; в Полтаві в усіх книгарнях; в Одесі в книг. Т-ва „Просвіта"; у Харькові в книг. Іогонсона; у Катеринославі в книг. Т-ва „Просвіта"; у Миргороді-в книгарні Повітового земства. 12—7

Видання Товариства

„ПРОСВІТА"

у Київі.

1. **Драгоманов М.** Про українських козаків, татар та турків. З додатком про життя Драгоманова. Ціна 8 коп.
2. **Земельна справа** в Новій Зеландії. Переклала М. З. Ціна 2 к.
3. **Левицький М.** Як рятуватися при наглих випадках та каліцтвах. Ціна 3 коп.
4. **Календарь „Просвіти"** на рік 1907-й. Ціна 15 коп.
5. **Загірня М.** Як визволилися Північні Американські Штати. Ц. 15 к.
6. **Дорошенко Д.** Оповідання про Ірландію. Ціна 8 к.
7. **Загірня М.** Страшний ворог. Книжка про горілку. Ціна 5 к.
8. **Ів. Франко.** Ліси та пасовиська. Цена 3 коп.

Инші книжки:

Статут Товариства „Просвіта" у Київі, заснованого в пам'ять Т. Шевченка. Ціна 5 коп.

Теми для книжок; Виробила видавнича комісія Товариства.

Звідомлення Товариства „Просвіта" за рік 1906.

Склад видань у Товаристві „Просвіта" Бульв.-Кудрявськ. 10, кв. 6, і в книгарні „Кіевск. Старины", Безаківська ул. 8.

На користь т-ва „ПРОСВІТА" у Київі

Вийшла з друку 1 серія

листовних карток з портретами українських письменників і діячів.

В першу серію входять портрети: Грінченка, Грушевського, Драгоманова, Єфремова, Коцюбинського, Левицького М., Лесі Українки, Лисенка, Франка і Шевченка.

Серія коштує 40 коп. Книгар. звичайна скидка. Склад видання у Київі, Бульв. Кудр. 7 кв. 5 М. Синицькому.

НАДЗВИЧАЙНО! Для того, щоб зарекомендувати нашу фірму, ми порішили продавати нижче цін вартости 70 речей за 8 карб. і коп. 90.

70 РЕЧЕЙ за 8 карб. 90 коп.

1) **Часи** мужеські чи дамські чорн. англійської сталі, завод без ключа раз на 36 годин, з запорукою на 4 роки. 2) Замшов. гаманець з замком до годинника. 3) Ланцюжок модний, а до дамськ:—на шию. 4) Брелок з 12-ми портретами рос. письменників. 5) Перстень золот. 56 пр. чи портсігар. 6) **Безпечна бритва** „Solingen", якою кожен може голитися сам. 7) Футляр на бритву. 8) Квачик нікільован. 9) Мильничка нікільована. 10) Коробка мильного порошку. 11) Щоточка складна з грібінцем. 12) Бінокль театральний з компасом. 13) Новина! **монетник** на срібні монети, загряничний. 14) Домашня **друкарня**, що складається з 220 каучук. літер зі всіми значками, дуже легко друкувати бланки і картки. 15) Прибор і наставлення. 16) Сто візіт. коліров. карток. 17) Французький стереоскоп. 19—44) серія на 25 гарн. картин до стереоскопа. 45—70) 25 роскішно-виконаних лист. карток олійн. фарб. За гарний сорт товару ручаємося, коли б не подобалося, приймаємо назад. Годинник вивірено до хвилини. Такий-же годинник закритий зо всіми додатками на 1 карб. дорожче.

Пересилка коштом замовця у європ. Росії 50 коп., а в Азіятську і Сібір 80 к. і 95 к. Поспішайте з замовленнями, які виконуються хутко і акуратно налож. платою (можна і без задатку). Адресувати: Торговій Конторі **Товариство „ЭКОНОМІЯ"**, Варшава.

P. S. Тим, хто пришле задаток, хоть би і марками, гравіруеться на годиннику монограма **безплатно.** 4—38481—1

СЛОВО щотижнева українська газета виходить у Київі по суботах.

Підписна ціна з доставкою і пересилкою: в Росії на 1 рік—3 карб., на 1 міс.—30 коп., одне число 5 коп.; за кордон на 1 рік—5 карб. на 1 міс. 50 коп.

Адреса редакції і контори: у Київі, Велика Володимирська, ч. 76. 5—2

У магазині Хрещатик № 8 **В. Н. Сироткина** з 26-го серпня

ДЕШЕВИЙ ПРОДАЖ

лишків саратівських сарпинок, модних тканів, рукавичок, митенок та инш. краму.

Одержані справжні оренбургські та пензенські **хустки** і сарпинська бумазея. 100—6

Сила подяк. „GRAND PRIX" (золот. мед. і хрест) у Антверпені, золота медаль у Брюселі і велика медаль в Ростові на Д.

ВАЖНО для МУЖЧИН!

Висилаємо поштою на роздріб **готове мужеське вбрання.**

БЕЗ УСЯКОГО РИСКУ!! Що не подобається, приймаємо назад на обмін, чи повертаємо зповна гроші.

ПІДЖАЧНІ КОСТЮМИ (підж., жіл. і штан.) одно чи двох-бортні, шиті по остан. моді з доброго гладкого „трико-шівіота" всіх кольорів, чи з „трико" на зразок англ. з ясн. крапками чи в новомодн. клітки. Ціна 13 і 14 карб., кращі 17 і 18 карб., вищ. гат. 20 і 22 карб., найвищ. гатунку 25 і 28 карб.

ПАЛЬТО зімове, осін. чи весн., одно-чи двох-борт. шит. по ост. моді з гладкого драпу, чи як англійськ. з чуть помітн. ясн. пасочк. всіх кольорів, на тепл. шерст. підклад. „Флора" з барх. коміром, чи при бажанню на шерст. ваті, но підкл. з шерст атласу за 22 карб. кра 28 карб., найвищ. сорту [на плюш. підкл.) 35 карб.

При замовленню просимо зазначати в сантіметрах чи вершках: для піджака чи пальто: 1) довжину ззаду від шва коміра до кінця вниз, 2) ширину спинки поміж швами рукавів, 3) Довжину рукава по задньому шву від плеча через лікоть, 4) в грудях навкруги по під пахвами; 5) обсяг талії. Для штанів: 1) навкруги в поясі, 2) довжину від пояса до низу 3) довжину в шагу 4) обсяг ноги в пахві коло коліня і чобота. Для жілетки: довжину від шва на плечах через груди до низу.

УМОВИ ВИСИЛКИ: Упаковку і пересилку фірма бере на себе. Замовлення виконуються аккуратно і негайно, можна без задатку. Налож. плат. від 5 карб. на 10 коп. дорожче, що більш 5 карб. то 2 коп. з карб. В західну Сібір і Туркест. Край прирах. ще 5%, а в Східну Сібір 10% з суми замовлення.

Просимо адресувать: **ЛЬВУ РУБАШКИНУ. Лодзь.** 150—1

В українській книгарні

(ред. „Україна").

продаються ось які нові українські книжки:

Брати Грімм. Казки. Переклад Гр. Шерстюка. Полт. 1907 г., ц. 3 коп.
Вержбицький А. Прикмети розумової талановитости школярів. Полт. р. 1907, ц. 5 коп.
Вороньківський І. Вірші. Черн. р. 1907, ціна 5 коп.
Винниченко В. Дрібні оповідання. К., р. 1907. ц. 50 коп.
„ Краса і сила та инші оповідання К., р. 1907, ц. 1 р. 50 коп.
„ Дізгармонія. Драматичні картини на 4 дії. К., р. 1907, ціна 50 коп.
Грінченко Б. Про грім та блискавку, нове видан. К. 1907 р. ц. 4 коп.
Кревецький І. Корифеї Російської критики і українське письменство. І В. Г. Белінский. Львів, 1905 р. ц. 25 коп.
Левіцький М. Оповідання. К., р. 1907, ціна 50 коп.
„ За колішвини іст. повість з малюнками К., р. 1907, ціна 10 коп.
Черкасенко С. Граматка Полт. р. 1907, ціна 5 коп.
„ Діткам. Казки й вірші. Полт. р. 1907, ціна 10 коп.
„ Про небо (популярна астрономія) за Фламаріоном. Полт. р. 1907, ціна 20 коп.
Еварніцький Д. За чужий гріх. Екатеринослав., р. 1907, ц. 1 р. 50 коп.
Яновська Л. Купальна искра. Опера о 2-х діях муз. Б. Підгорецького. М., р. 1907, ц. 3 р. 50 к.

Тут же приймається передплата на журн. „Літ. Науковий Вістник", Україну, „Записки Наукового Т-ва імени Шевченка" і газети „Рада", „Рідний Край" (тижневик) і „Слово" (тижневик.). Продаються окремі книжки цих журналів і окремі числа газет.

Крім того продаються фотографічні портрети укр. письменників, артистів і гетьманів ціною од 30 коп. до 1 руб. і листовні картки письменників, артистів та гетьманів, ціною од 3 коп. до 10 коп. за примірник.

Київ, Друкарня Т-ва „Просвѣщеніе" Трьохсвятительска 14.